

УДК 378.017-027.561-047.22:[378.22:373.2]:[378.016:159.9](045)

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6\(12\)-466-477](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6(12)-466-477)

Авраменко Оксана Олександрівна кандидат педагогічних наук, доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова 28, м. Умань, тел.: (068) 103-28-72, <https://orcid.org/0000-0003-1295-8841>

Карнаух Леся Петрівна кандидат педагогічних наук, доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова 28, м. Умань, тел.: (067) 106-97-09, <https://orcid.org/0000-0001-7084-2973>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР» СПЕЦІАЛЬНОСТІ 012 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті проаналізовані основні дефініції, які характеризують термінологічну базу компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти. Проаналізовано результати сучасних досліджень науковців щодо основ формування готовності й здатності майбутніх вихователів до ефективної професійної діяльності. Зазначається, що нагальною є потреба в з'ясуванні умов та удосконаленні методів викладання дисциплін психологічного циклу з метою формування професійної компетентності в майбутніх педагогів галузі дошкільної освіти.

Зазначено, що ефективність психічного розвитку дитини залежить від рівня професійної підготовки педагога, особливе місце у якій займають психологічні дисципліни. Конкретизовані вимоги до професійної компетентності сучасного майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. Визначено, що педагог є основою виховання компетентного дошкільника, який є новою генерацією української нації, особистості, яка зможе успішно реалізовувати себе в майбутньому. У Стандарті дошкільної освіти компетентність, яку набуває дитина в умовах ЗДО, розглядається як результат виховання та навчання і передбачає увагу до збагачення досвіду дитини та використання комплексних психолого-педагогічних впливів (педагогічних технологій, методів, способів), що сприяють становленню компетентності.

Обґрунтовано, що побудова цілісної системи формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти має здійснюватися із урахуванням сучасних результатів досліджень у процесі фахової підготовки, формування досвіду майбутньої педагогічної діяльності, формування та

розвитку професійної самосвідомості, здатності до творчої реалізації майбутнім педагогом професійних цілей і цінностей. Визначається, що психологічна підготовка забезпечується навчальними дисциплінами, зміст яких спрямований на формування у майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти загальних та спеціальних компетентностей відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільної освіти».

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетенція, професійна компетентність, майбутній фахівець, розвиток особистості.

Avramenko Oksana Oleksandrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Sadova St., 28, Uman, tel.: (068) 103-28-72, <https://orcid.org/0000-0003-1295-8841>

Karnaukh Lesia Petrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Sadova St., 28, Uman, tel.: (067) 106-97-09, <https://orcid.org/0000-0001-7084-2973>

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE AMONG HIGHER EDUCATION ACQUIRES OF BACHELOR DEGREE, SPECIALTY 012 PRE-SCHOOL EDUCATION IN THE PROCESS OF TEACHING PSYCHOLOGICAL DISCIPLINES

Abstract. The article analyzes the main definitions that characterize the terminological base of the competence approach in the training of future specialists in preschool education. The results of modern research by scientists regarding the foundations of the formation of readiness and ability of future educators for effective professional activity are analyzed. It is noted that there is an urgent need to clarify the conditions and improve the methods of teaching the disciplines of the psychological cycle with the aim of forming professional competence in future teachers of preschool education.

It is noted that the effectiveness of the child's mental development depends on the level of professional training of the teacher, in which psychological disciplines occupy a special place. Specified requirements for the professional competence of the modern future educator of preschool children. It was determined that the teacher is the basis of educating a competent preschooler, who is a new generation of the Ukrainian nation, an individual who will be able to successfully realize himself in the future. In the Preschool Education Standard, the competence that a child acquires in the conditions of special education is considered as the result of education and training and involves attention to the enrichment of the child's experience and the use of complex psychological and pedagogical influences (pedagogical technologies, methods, methods) that contribute to the formation of competence.

It is substantiated that the construction of a comprehensive system for the formation of professional competence of future preschool education specialists should be carried out taking into account modern research results in the process of professional training, the formation of experience in future pedagogical activity, the formation and development of professional self-awareness, the ability to creatively implement professional goals and values by the future teacher. It is determined that psychological training is provided by educational disciplines, the content of which is aimed at forming general and special competencies in the future teacher of a preschool education institution in accordance with the Standard of Higher Education in the specialty 012 «Preschool Education».

Keywords: competence approach, competence, professional competence, future specialist, personality development.

Постановка проблеми. Згідно Базового компонента дошкільної освіти сучасний педагог це фахівець, який стимулює процес розвитку дитини, володіє професійними вміннями і навичками будувати освітній простір суголосно з цінностями гуманної філософії та педагогіки. Це передбачає сформованість гуманістичних цінностей педагогів, особистісної зрілості, широкого світогляду, високого рівня освіченості, а також практичну вмільність створювати відповідне означеним цінностям освітнє середовище, будувати взаємини з вихованцями на засадах партнерства, здатність до розуміння себе та іншого, розуміння конкретної ситуації буття кожної дитини.

Заявлені гуманістичні цінності освіти, ідеї особистісно зорієнтованої педагогіки, практики психолого-педагогічної підтримки, гуманної педагогіки, педагогіки розуміння та партнерства мають складати підґрунтя професійної підготовки майбутніх педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

У зв'язку з цим, особливої уваги вимагає організація та забезпечення процесу професійної підготовки майбутнього педагога, у якій важливе місце займає психологічна освіта. Вона передбачає оволодіння системою психологічних знань та умінь застосування їх у практичній діяльності, що дозволить не лише ефективно здійснювати освітній процес, спрямовувати його, передбачати можливі результати, а й сприяти психічному розвитку вихованців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасна дошкільна освіта вимагає розвинених рефлексивних умінь вихователя, які мають бути сформовані вже на етапі навчання в закладах вищої освіти та проявлятися у здатності організувати освітній простір, орієнтуючись на вікові, індивідуальні та національні особливості розвитку дітей, й враховувати організаційні, змістовні, полікультурні характеристики освітнього процесу в різних групах закладу дошкільної освіти. Ефективність психічного розвитку

дитини залежить від рівня професійної підготовки педагога, особливе місце у якій займають психологічні дисципліни.

Різноманітним питанням професійної підготовки фахівців дошкільної освіти присвячені роботи І. Бега, Г.Беленької, О.Богініч, А.Богуш, Н.Гавриш, І.Дичківської, Л.Загородньої, Т.Котик, Н.Лисенко, М.Машовець, З.Плохій, Т.Поніманської, А.Харківської та ін. Змістові та практичні аспекти психологічної підготовки, особливості методики викладання психології у закладах вищої освіти відображені у працях Б.Бадмаєва, О.Баєр, О.Власової, Ю.Бойко-Бузиль, С.Горбенко, І.Куценко, А.Лапка, В.Семиченко, М.Супруна та ін.

Мета статті - проаналізувати та виокремити професійні компетентності у здобувачів вищої освіти, що формуються під час викладання психологічних дисциплін ОПП Дошкільна освіта освітнього ступеня «Бакалавр».

Виклад основного матеріалу. Нині, загострюються суперечності між завданнями щодо уніфікації закладів освіти до європейського простору вищої освіти та діючою системою підготовки фахівців, потреби суспільства в висококомпетентних фахівцях в галузі дошкільної освіти та сутністю їх підготовки. Отже, вища педагогічна освіта України вимагає важливої науково обґрунтованої модернізації, а саме удосконалення психолого-педагогічного рівня підготовки фахівців дошкільної освіти через відповідне переосмислення цілей, змісту, форм і методів організації підготовки фахівця. Погоджуємося з думкою М.Нечаєва, що метою спеціально організованого навчання має стати задоволення освітніх запитів і потреб особистості в реалізації індивідуальної траєкторії розвитку через і за допомогою освіти.

Підготовка здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини здійснюється в контексті мети дошкільної освіти, що спрямована на забезпечення умов для всебічного та гармонійного розвитку дітей раннього та дошкільного віку, їх соціалізації на основі консолідації зусиль усіх соціальних інститутів.

Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів реалізується на сучасній методології наукових досліджень в галузі дошкільної педагогіки, дитячої та вікової психології, методах емпіричної педагогіки та психології; на концепціях суб'єкт-суб'єктної взаємодії, єдності свідомості, особистості і діяльності у розвитку дитини, єдності пізнання і спілкування, розвивальної освіти, зони найближчого розвитку дитини із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних і мультимедійних засобів.

Підґрунтям концепції модернізації сучасної освіти є компетентнісний підхід, який передбачає цільову орієнтацію процесу підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти на формування професійної компетентності як

інтегрованої характеристики, яка визначає здатність вирішувати професійні завдання, що виникають у реальних ситуаціях професійно-педагогічної діяльності, з використанням знань, досвіду, цінностей і нахилів особистості. Оскільки компетентний педагог є основою виховання компетентного дошкільника, який є новою генерацією української нації, тобто успішно реалізованою в майбутньому особистістю.

Термін «компетентність» вбачаємо, у загальній здатності і готовності особистості до дії, що ґрунтуються на знаннях і досвіді, які набуті завдяки навчанню і вихованню. Компетентність варто розглядати як важливий показник підготовленості педагога до виконання професійних функцій, характеристику рівня його кваліфікації та професіоналізму.

Дослідниця Г. Беленька визначає «професійну компетентність вихователя закладу дошкільної освіти», як здатність розв'язувати завдання професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність [2].

У наукових працях Т.Ганько, професійна компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти розглядається як динамічна, процесуальна сторона його професійної підготовки, характеристика професійного росту, професійних змін, як явище поступової професіоналізації майбутнього вихователя [9].

Майбутній фахівець дошкільної освіти має володіти професійними компетентностями не лише з дошкільної педагогіки, а й з освітніх компонентів психологічного спрямування. Аналіз ОПП дає змогу виокремити низку навчальних дисциплін що формують фахові психологічні компетентності: «Психологія загальна», «Психологія дитяча», «Історія психології», «Етнопсихологія», «Психолого-педагогічні засади раннього дитинства» та інші.

Курс «Загальна психологія» є одним із перших освітніх компонентів психологічного спрямування, що читаються у студентів даної спеціальності, і є основою для подальшого вивчення студентами інших психолого-педагогічних дисциплін. Дана освітня компонента спрямована на забезпечення психологічної підготовки майбутніх фахівців, а саме: вироблення у здобувачів вищої освіти наукового підходу до психологічних знань; формування практичних умінь та навичок застосування методів і методик психологічного вивчення особистості, груп; пробудження інтересу до майбутньої професійної діяльності, психологічної допитливості, творчого пошуку; вироблення власного погляду з приводу психічних явищ; сприяння професійному самовизначенню та самоактуалізації особистості майбутнього

педагога. Важливими завданнями дисципліни є формувати у здобувачів вищої освіти уявлення про психологічну науку і психологічне пізнання, розкрити місце психології в системі наук, дати знання основних категорій і принципів, учити аналізувати вітчизняні та зарубіжні психологічні концепції [8].

Не менш важливою освітньою компонентою у процесі психологічної підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта є навчальна дисципліна «Етнопсихологія», яка сприяє розширенню знань майбутніх фахівців з питань національно-психологічних властивостей людини, виділення універсальних та культурно-специфічних особливостей розвитку особистості і міжгрупових відносин, розкриття соціально-психологічних механізмів творення і розвитку етносу й нації. У процесі вивчення навчальної дисципліни «Етнопсихологія» реалізуються завдання: забезпечення процесу становлення національної самосвідомості, формування національно-культурної компетентності, здатні ті фахівці дошкільної освіти, які засвоїли культурну спадщину свого народу, вміють використовувати досвід минулих поколінь, здійснюють національно-патріотичне виховання на засадах української традиції та враховують особливості міжетнічної взаємодії у своїй професійній діяльності[8].

Однією із основних ланок психологічної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку є освітня компонента «Психолого-педагогічні засади раннього дитинства». Оволодіння студентами глибокими різнобічними знаннями в сфері педагогіки і психології раннього дитинства дозволяє педагогу диференційовано підходити до реалізації всіх аспектів педагогічної діяльності, доцільно спрямовувати і передбачати її результати.

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні засади раннього дитинства» у студентів формується розуміння природи, індивідуальних та вікових закономірностей розвитку у дітей раннього віку, різноманітних форм мислення та свідомості, уяви, мовлення, базових якостей особистості. Студенти оволодівають когнітивними та практичними вміннями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в групах раннього віку. Результатом вивчення дисципліни є здатність до: розвитку в дітей раннього віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага); формування в дітей раннього віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі); розвитку в дітей раннього мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими[8].

У циклі вибіркових дисциплін психологічну підготовку забезпечує «Історія психології», вивчення якої дозволяє посилити психологічний аспект професійної підготовки майбутніх педагогів шляхом розширення їхніх уявлень про фундаментальність психології, її прикладний характер; про історично сформовані та сучасні підходи до вирішення психологічних проблем життя і діяльності людини, її розвитку, освіти і виховання. У результаті вивчення даної освітньої компоненти студенти: оволодівають знаннями про особливості і результати основних етапів розвитку психологічного знання та тенденції розвитку психологічного знання у вітчизняній і зарубіжній психології на сучасному етапі; розглядають психологію у тісному зв'язку з спорідненими науками, які вплинули на її становлення; уміють аналізувати та порівнювати сучасні напрямки психології, наукові школи та течії з позиції їх історичного розвитку; використовують знання з історії психології для прогнозування шляхів розвитку соціально-психологічного думки; вміють аналізувати вплив соціальної ситуації, громадських, історичних умов, культурних та політичних ідей на зміст, розповсюдження, розвиток чи гальмування наукових психологічних концепцій [8].

Ефективній реалізації поставлених до освітніх компонентів завдань сприяє використання у процесі викладання психологічних дисциплін різноманітних як традиційних, так і нетрадиційних форм та методів.

Освітній процес побудований на принципах студентоцентрованого, особистісно орієнтованого навчання, на засадах компетентнісного, системного, інтегративного підходів.

Під час навчання акцентується увага на проблемних та актуальних питаннях дошкільної освіти, практичної підготовки здобувачів, створення інформаційно-освітнього контенту для стимулювання самоосвіти, застосування проєктної діяльності, інтерактивних, проблемно-дослідницьких методів навчання з метою формування професійних навичок роботи в команді, самостійного пошуку розв'язання проблемних питань. Упровадження тісної співпраці здобувачів вищої освіти з викладачами та науковцями, задіяними у сфері освіти; підтримка та консультування здобувачів вищої освіти з боку галузевих науково-дослідних інститутів; визнаних педагогів-практиків; що надають інформаційну підтримку щодо участі здобувачів вищої освіти у конкурсах, студентських наукових олімпіадах, конкурсах на одержання іменних стипендій, премій, грантів (у тому числі міжнародних).

Лекційні курси поєднується з семінарами, практичними заняттями, індивідуально-дослідними завданнями, самостійною роботою, консультаціями. Навчання носить дискусійний та практичний характер (майстер-класи, ділові ігри, бінарні заняття, презентації, круглі столи, дискусії,

спільні консультації та заняття на базі закладів дошкільної освіти, проектування проблемних ситуацій, що відбуваються у формі командної взаємодії з обговореннями та підготовкою презентацій самостійно та в малих групах.

Навчально-методичне забезпечення розміщене в «Інформаційно освітньому середовищі Moodle» Організація дистанційного навчання здійснюється через відеоконференції за допомогою сервісів Google Meet, Zoom та в інформаційній системі Moodle[8].

Формами контролю знань здобувачів освітньої програми 012 Дошкільна освіти є поточний, модульний і підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюють під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять, він має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи. Модульний контроль проходить після вивчення програмного матеріалу кожного змістового модуля. Форму модульного контролю (у вигляді тестів, письмової контрольної роботи, колоквіуму, результату експерименту, що можна оцінити кількісно, розрахункової чи розрахунково-графічної роботи тощо) обирає лектор дисципліни. Після проведення модульного контролю з усіх змістових модулів і визначення їх рейтингових оцінок лектор дисципліни визначає загальний рейтинг здобувача з освітньої роботи. Підсумковий контроль передбачає семестровий контроль та атестацію здобувачів вищої освіти. Здобувач допускається до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, завдань, передбачених робочим навчальним планом на семестр із відповідної навчальної дисципліни.

Проведення семестрового контролю у формах екзамену чи заліку з конкретної навчальної дисципліни регламентує «Положення про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положення про контроль та оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини»[8].

Сучасний педагог має володіти не лише теоретичними знаннями про психологію дитини, вмінням діагностувати певні особливості її психічного розвитку та безпосередньо психологічно підтримувати своїх вихованців, а й повинен бути здатним швидко адаптуватися до умов, що змінюються, приймати виважені та обґрунтовані рішення в умовах невизначеності та недостатності інформації, налагоджувати ефективні міжособистісні комунікації з колегами, керівництвом, представниками наукової спільноти, громадськості, вирішувати конфліктні ситуації, проявляти емпатію, організовувати власне життя, професійну діяльність і розвиток в наявних умовах, лідерські якості та здатність брати на себе відповідальність тощо. Тобто володіти якостями особистості, які нині характеризуються, як *soft skills*.

М'які навички (англ. soft skills) – комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою/ Дослідниця Л. Фамілярська, визначає soft skills як термін, що характеризує перелік особистих характеристик, які певним чином пов'язані з ефективною взаємодією у процесі професійної діяльності: умінням переконувати, знаходити підхід до людей, міжособистісним спілкуванням, веденням переговорних процесів, роботою в команді, особистісним розвитком, ерудованістю, креативністю, комунікаційною взаємодією, високим рівнем самоорганізації тощо[11].

Науковці розділяють soft skills на 4 групи: соціально-комунікативні навички (комунікативні навички, соціальний інтелект, міжособистісні навички, лідерство, відповідальність, етика спілкування); когнітивні навички (критичне мислення, навички вирішення проблем, інформаційні навички, тайм-менеджмент, новаторське (інноваційне) мислення); атрибути особистості та складові емоційного інтелекту (гнучкість, креативність, чесність, оптимізм, мотивація, емпатія)[1].

Зважаючи на означене вище, сучасний молодий фахівець – випускник педагогічного ЗВО, для забезпечення власної конкурентоздатності на ринку праці та успіху в професійному та соціальному житті, має бути не лише професіоналом у педагогічній справі, але й володіти певним комплексом soft skills, а саме: здібностями до комунікації, лідерства, кооперації, дипломатії, розбудови відносин, формування мотивації на успіх, формування командних навичок, умінь презентувати свої ідеї, ухвалити рішення, креативно вирішити поставлені завдання.

І чим ширший буде спектр цих м'яких навичок і рівень володіння ними, тим вищим буде і потенціал випускника для адаптації в професії та сучасному світі та побудови успішної професійної кар'єри та особистої і соціальної реалізації. Оскільки, результатом навчальної діяльності стають не лише психологічні чи педагогічні знання, а й особистісні якості студента, його досвід, інтелект, професійна майстерність, які вдосконалюються завдяки одержаним знанням, набутим умінням і навичкам[12].

На формування soft skills здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта орієнтовані обов'язкові освітні компоненти загальної та професійної підготовки та вибіркові освітні компоненти. Важливою складовою формування soft skills в освітньому процесі закладу вищої освіти є наявність індивідуальної траєкторії професійного становлення, яка сприяє досягненню поставлених цілей, а алгоритм її планування визначається обов'язковими та вибірковими освітніми компонентами.

Вагомим чинником у формуванні soft skills у майбутніх фахівців дошкільної освіти є викладання дисциплін психологічного спрямування, адже зміст положень сучасної психологічної науки і практики максимально відповідають завданню розвитку здатності особистості до самоусвідомлення, саморегуляції, самоуправління та опанування навичками ефективної соціальної взаємодії.

Відтак, якісна підготовка здобувачів вищої освіти в сучасних умовах обов'язково має передбачати формування у них soft skills, шляхом використання в освітньому процесі різного спектру інноваційних педагогічних технологій, сучасних інтерактивних методів соціально- психологічного навчання та залучення здобувачів освіти до різного роду соціальних, громадських, комунікаційних активностей на основі розуміння сутності, значення та способів формування soft skills всіма представниками освітнього процесу.

Висновки Отже, професійна компетентність є базовою характеристикою діяльності фахівця дошкільної освіти і включає теоретичні знання, практичні навички та вміння і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення. Тобто перед сучасним педагогом ставиться вимога володіти цілою гамою спеціальних, професійних умінь, передусім пов'язаних з його психологічною підготовкою. Саме тому формування професійної компетентності в майбутніх педагогів у процесі вивчення психологічних дисциплін є важливим завданням у загальній системі її розвитку під час навчання у закладі вищої освіти.

Література:

1. Айзікова Л.В. (2012). Концепція навчання протягом життя в міжнародних документах і дослідженнях. Наукові праці. Сер.: Педагогіка. 199 (146), 62–64. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2012/199-187-10.pdf> (дата звернення 3.06.2023).
2. Беленька Г.В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія. К. : Університет, 2011. – 320 с.
3. Беленька Г.В., Половіна О. А. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку : компетентнісний підхід. К. : Університет, 2015. 244 с.
4. Каньоса Н.Г. (2018). Використання новітніх технологій у процесі особистісно-орієнтованої підготовки фахівців дошкільної освіти. Педагогічна освіта : теорія і практика: збірник наукових праць. 25 (2-2018), 169–175. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2018-25-2.169-175>.
5. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 164–169.
6. М'які навички. Вікіпедія, вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%27%D1%8F%D0%BA%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8 (дата звернення 3.06.2023).
7. Мельник Н. І. Формування професійної компетентності фахівців дошкільної освіти у контексті інтеграції в європейський освітній простір. *Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід*. Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. 208 с.

8. Проект освітньо-професійної програми за спеціальністю 012 Дошкільна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. URL: <https://fdo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/Projekt-OPP-baklavr-2023-3.pdf> (дата звернення 3.06.2023).
9. Савченко О. П. Теорія і практика розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах інтеграційних процесів (кінець XX – початок XXI століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.01. Черкаси, 2013. 40 с.
10. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Х., 2004. – 503 с.
11. Фамілярська Л. Особливості розвитку сучасного педагога в системі післядипломної освіти. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2017. № 6(14). С. 43–47.
12. Bright Horizons Family Solutions. (2021, 1 July). Developing Critical Thinking Skills in Kids. Welcome to Bright Horizons |Bright Horizons. <https://www.brighthorizons.com/family-resources/developing-critical-thinking-skills-in-children>.

References:

1. Ayzikova, L.V. (2012). Kontsepsiya navchannya protyahom zhyttya v mizhnarodnykh dokumentakh i doslidzhennyakh [The concept of lifelong learning in international documents and studies]. *Naukovi pratsi. Ser.: Pedahohika* [in Ukrainian].
2. Belenka, H.V. (2011). *Formuvannya profesiinoi kompetentnosti suchasnoho vykhovatelya doshkilnoho navchalnoho zakladu* [Formation of professional competence of modern preschool teacher]. Kyiv: Universytet [in Ukrainian].
3. Belenka, H.V., Polovina, O. A. (2015). *Pidgotovka majbutnih vihovateliv do roboti z ditmi doshkilnogo viku : kompetentnisnij pidhid*. [Training of future educators to work with preschool children: a competency-based approach]. K. : Universitet [in Ukrainian].
4. Kanosa, N.H. (2018). Vykorystannya novitnikh tekhnolohiy u protsesi osobystisno-oriyentovanoi pidhotovky fakhivtsiv doshkil'noyi osvity [The use of the latest technologies in the process of personal-oriented training of preschool education specialists]. *Pedahohichna osvita : teoriya i praktyka: zbirnyk naukovykh prats* <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2018-25-2.169-175> [in Ukrainian].
5. Koval, K.O. (2015). Rozvytok "soft skills" u studentiv – ody z vazhlyvykh chynnykiv pratsevlashtuvannya [The development of "soft skills" among students is one of the important factors of employment]. *Visnyk of Vinnytsia Politechnical Institute* [in Ukrainian]
6. Melnyk, N.I. (2015). Formuvannya profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv doshkilnoi osvity u konteksti intehratsii v yevropeisky osvittii prostir [Formation of professional competence of preschool education specialists in the context of integration into the European educational space] *Future preschool teachers training to work with preschool children: a competency-based approach*. Uman: VPC «Vizavi» [in Ukrainian].
7. M'yaki navichki [Soft skills]. *Vikipediya, vilna encyklopediya*. Retrieved from URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%27%D1%8F%D0%BA%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8 [in Ukrainian].
8. Proiekt osvitno-profesiinoi prohramy za spetsialnistiu 012 Doshkilna osvita dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny [The project of the educational and professional program in the specialty 012 Preschool education for the first (bachelor) level of higher education of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University] Retrieved from URL: <https://fdo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/Projekt-OPP-baklavr-2023-3.pdf> [in Ukrainian].

9. Savchenko, O.P. (2013). Teoriya i praktika rozvitku vishoyi pedagogichnoyi osviti Ukrayini v umovah integracijnih procesiv (kinec XX – pochatok XXI stolittya) [Theory and practice of the development of higher pedagogical education of Ukraine in the conditions of integration processes (end of the 20th - beginning of the 21st century)]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Cherkasi [in Ukrainian].

10. Tanko, T.P. (2004) Teoriya ta praktika muzichno-pedagogichnoyi pidgotovki majbutnih vihovateliv doshkilnih zakladiv u pedagogichnih universitetah. [Theory and practice of music-pedagogical training of future teachers of preschool institutions in pedagogical universities]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. H. [in Ukrainian].

11. Familiarska, L. (2017). Osoblyvosti rozvytku suchasnoho pedahoha v systemi pisliadyplomnoi osvity [Features of the development of a modern teacher in the system of postgraduate education]. *ScienceRise: Pedagogical Education*. (Vols. 6), (pp.14) [in Ukrainian].

12. Bright Horizons Family Solutions (2021, 1 July). *Developing Critical Thinking Skills in Kids. Welcome to Bright Horizons* <https://www.brighthorizons.com/family-resources/developing-critical-thinking-skills-in-children> [in English].